

The background of the entire page is a detailed architectural plan of the Castle of Bellver in Mallorca, Spain. The plan shows a circular structure with multiple concentric walls and a central courtyard. Various rooms and corridors are labeled with numbers such as 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, and 15. A scale bar is visible in the bottom left corner, with markings for 12, 24, and 48 meters. The entire image has a blue color overlay.

Castell de Bellver

Professors

Guia didàctica

El castell de Bellver

Quadern per al professorat

AUTOR

Pau Marimon Ribas

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA

Servei d'Assessorament Lingüístic de l'Ajuntament de Palma

DISSENY DE LA PORTADA: Conrad Rius

EDITA

Ajuntament de Palma

Primera edició: març 2020

Exemplars: 800

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ

Impremta Esment

© **del text**

Pau Marimon

© **de la present edició**

Ajuntament de Palma

Dipòsit legal: PM 209-2020

EL CASTELL DE BELLVER

Objectius generals de la visita

El castell de Bellver és un símbol per a tots els mallorquins. Durant més de set-cents anys el castell ha viscut les pàgines més glorioses, convulses, tristes i cruels de la nostra història. Un castell al qual, segons Jovellanos, el més il·lustre dels presoners que el castell ha allotjat: “les nostres desgràcies varen poder donar alguna trista celebritat”. I és que la història del castell de Bellver és la història de Mallorca. Revela i sintetitza a la perfecció totes les vicissituds històriques i polítiques que han tingut lloc a l'illa en els períodes més recents. En definitiva, el castell de Bellver és un escenari clau de la nostra història i per a entendre la nostra manera de ser.

Malgrat haver esdevingut un símbol de mallorquinitat, Bellver és encara un monument desconegut per a bona part de la població. És per això que la visita al castell de Bellver ha de tenir com a objectiu fonamental el coneixement d'aquest monument, no només de la seva arquitectura, sinó també de tots aquells personatges relacionats d'una manera o altra amb la seva història. Amb tot, sabedors de la importància de difondre la nostra història i la nostra cultura entre els més joves i en la recerca del foment d'actituds positives envers la defensa del nostre patrimoni, la tolerància i la llibertat, s'ha preparat aquesta nova proposta didàctica.

Les visites escolars aquí presentades estan pensades per a ser desenvolupades en tres fases:

- Una fase prèvia, que es durà a terme a l'aula, on es donaran a conèixer el monument i algun aspecte general més teòric relacionat amb la construcció del castell de Bellver, el seu ús, i la història de Mallorca.
- Una segona fase on es realitzarà la sortida amb l'acompanyament d'un educador i on es treballaran els continguts de manera més pràctica.
- I, en darrer lloc, una tercera fase de reflexió i aprofundiment que es desenvoluparà novament dins l'aula. Aquesta tercera fase ha de servir per a consolidar els coneixements adquirits durant les dues fases anteriors. A més, el docent es podrà centrar en aquells aspectes que consideri més adequats per a la integració de la present proposta didàctica en el desenvolupament curricular.

Breu explicació històrica del castell de Bellver

Entre les construccions bastides al llarg de la història de Mallorca, el castell de Bellver és, sens dubte, una de les més originals i emblemàtiques. El castell fou construït entre 1300 i 1311 per ordre directa del rei Jaume II de Mallorca i es troba a uns 3 quilòmetres del centre de Ciutat, damunt un puig a 112 m d'alçada. El recinte respon a un pla molt concret i ben original, consta d'un edifici d'estil gòtic de planta perfectament circular, que s'organitza al voltant d'un pati també circular, amb quatre grans torres orientades cap als quatre punts cardinals. L'anomenada torre major, en direcció nord, està exempta de la resta del conjunt, mentre que les altres torres estan encastades al cos principal. Tot i que s'han volgut cercar precedents de castells circulars en els quals Bellver s'inspiràs, tot fa pensar que l'obra mallorquina és una obra innovadora i genuïna.

El material amb què fou construït el castell de Bellver és marès, un tipus de pedra arenosa fàcil de treballar i que es troba molt freqüentment a tota la geografia balear. Bona part de la pedra prové de les coves que es troben davall el castell, així com d'altres pedreres del mateix bosc, de Portals Vells i de Santanyí.

La construcció del castell de Bellver era conseqüència d'una planificada organització de les accions de defensa per part de la Casa Reial de Mallorca. Des del cim del puig es tenia una perspectiva immillorable per al control de les amenaces foranes que podien arribar per terra i per mar. Bellver fou concebut també com un palau-fortalesa en el qual els governants podrien resguardar-se amb seguretat en cas de perill. De tota manera, malgrat el seu caràcter defensiu, l'interior del castell presentava un gust elegant i refinat, digne d'una residència reial, ideal per a l'esbarjo dels privilegiats que hi habitaven.

Després de servir com a residència reial, Bellver va allotjar durant molts anys les principals autoritats de l'illa alhora que va començar a servir com a presó de manera ocasional. A més, com a conseqüència del ràpid desenvolupament de l'artilleria, es realitzaren importants obres d'envergadura com el revellí exterior, realitzat a mitjan segle XVI. A partir de la Guerra de Successió (1700-1715) el castell es va convertir en una de les principals presons de l'illa. El castell va esdevenir un indret especialment útil

quan es va pretendre silenciar la veu i incomunicar els personatges amb més influència política i social. Importants personalitats com l'intel·lectual il·lustrat Gaspar Melchor de Jovellanos, l'astrònom i polític francès Francesc Aragó o el general liberal Luis de Lacy foren enviats a Bellver. Ja en temps de la Guerra Civil espanyola (1936-1939) el castell va viure els moments més trists i amargs de la seva història, amb l'empresonament de més de 800 presos republicans defensors del govern legítim sorgit democràticament de les urnes.

La torre major

La torre major, perfectament protegida i aïllada de la resta de la fortalesa, era l'últim reducte de resistència si Bellver era atacat. En aquest tipus de torres s'hi celebrava, de manera tradicional, la cerimònia d'homenatge, per la qual el castellà, com a màxim responsable de la fortalesa, prestava jurament de fidelitat i obediència al seu rei o senyor i de defensar el castell. Durant molts d'anys la torre major fou usada també com a presó. Una important col·lecció de grafitis són una prova d'aquell període de confinament.

Revellí exterior i estrada coberta

El mateix segle XIV ja es va començar a construir una línia defensiva exterior al castell, que apareix als documents esmentada com a banc. A mitjan segle XVI, aquesta singular obra fou successivament ampliada i adaptada als progressos de l'artilleria a causa de la necessitat d'incrementar les defenses del port i la ciutat. Ja el 1713, en ple conflicte successori després de la mort de Carles II, els partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria construïren una nova línia defensiva exterior que havia de servir per a fer front a l'avanç de les forces del borbó Felip d'Anjou.

Interiors del castell

És dins del castell on es pot contemplar tota la seva grandesa i exquisitat i veure que, a part de com a fortalesa, el castell fou concebut com una residència reial amb uns acabats elegants i refinats.

A l'interior de Bellver, els responsables de l'obra varen projectar un pati d'armes amb una planta circular amb vint-i-un arcs de mig punt, mentre que a la planta superior es va dissenyar una galeria coberta amb voltes de creueria, típicament gòtiques, amb quaranta-dos arcs ogivals.

A la planta baixa hi havia les estances destinades bàsicament a l'abastament de Bellver, mentre que a la planta noble s'ubicaven les habitacions i dependències de la família reial; les sales oficials per a la celebració de reunions, recepcions i cerimònies; així com la capella de Sant Marc.

Guia didàctica
Educació Infantil

L'itinerari didàctic adreçat als més petits, principalment nins i nines de 5 anys i primer cicle de primària, pretén fer un primer acostament a la història i arquitectura del castell de Bellver i, a la vegada, fer-los partícips del valor i el respecte cap al nostre patrimoni.

Objectius

1. Educar els alumnes en el coneixement del patrimoni i la història local.
2. Desenvolupar una actitud positiva en la conscienciació, la valoració i el respecte dels monuments històrics i la seva conservació.
3. Conèixer les principals figures històriques relacionades amb la història de Mallorca.
4. Investigar sobre alguns aspectes de la vida en l'edat mitjana.
5. Reflexionar sobre els diferents usos que han tingut històricament els castells.
6. Integrar el coneixement del castell de Bellver com a recurs didàctic en els diversos àmbits, amb caràcter globalitzador i pluridisciplinari.

Continguts

1. Els temps dels castells: característiques i tipologies.
2. La construcció d'un castell.
3. El castell de Bellver: història i arquitectura.
4. Els reis de Mallorca: Jaume II i Esclarmonda de Foix.

Fases de la visita:

Abans de la sortida

Pàg. 3. Presentació. Presentació de l'activitat, on els alumnes posaran el seu nom.

Pàg. 4. El teu castell ideal. *Com t'imagines que és un castell. Dibuixa el teu castell.* El quadernet i la visita estan concebuts com un tot. L'alumne ha de tenir una idea del castell abans de la visita que volem que quedi reflectida en aquesta pàgina, on farà un dibuix lliure de com entén que és un castell. Posteriorment, amb la visita acabada i amb tota la feina realitzada veurem com ha evolucionat la seva idea del que és un castell. Aquesta quedarà reflectida al final d'aquestes pàgines i pot ser un dels elements d'avaluació d'aquesta activitat.

Pàg. 5. Qui vivia en un castell? *Durant l'època medieval, en temps de dames i cavallers, qui creus que vivia als castells? Acoloreix els personatges que penses que podien viure en un castell. La resta deixa'ls en blanc.* Els nins hauran de triar i pintar de color els personatges que viuen al castell (rei, cuiner, soldat, bufó i reina) i deixar en blanc els que no (astronauta, drac, pirata turc i Hèrcules).

Pàg. 6 i 7. Per a què serveix un castell? *Ara que ja no hi ha dames ni cavallers per a què podem fer servir els castells?* Aquest apartat està pensat per a introduir els infants en alguns conceptes nous sobre la funcionalitat del castell de Bellver i sobre altres usos que històricament ha tingut. La intenció és que arribin a una conclusió partint de les seves característiques arquitectòniques (palau reial, fortalesa defensiva, torre de vigilància...). Ara bé, el docent els ha de guiar sobre els usos secundaris que el castell ha tingut (presó, museu...). El més important és que no concebin sempre els castells com a residències de fades i cavallers.

Pàg. 8. Cap al castell de Bellver. *Ajuda els nins exploradors a arribar al castell.* Laberint de pujada al castell.

Durant la sortida

Pàg. 9. Jaume II i el castell de Bellver. Comprensió lectora a partir d'un vertader o fals sobre qui va ser el rei Jaume II de Mallorca, l'impulsor de l'obra del castell de Bellver.

Pàg. 10. Formes geomètriques. El castell amaga diferents formes geomètriques. En les diferents plantes els nins hauran de trobar i traçar un quadrat, un triangle i un cercle.

Pàg. 11. Les marques de picapedrer. S'ensenyarà als nins les diferents marques de picapedrers, se'ls farà pensar sobre la seva utilitat i hauran de dibuixar la que seria la seva marca de picapedrer.

Pàg. 12. Observa i compta. En aquesta ocasió els nins hauran de comptar diferents elements (pilars, arcs, portes...) o bé observar diferents figures geomètriques i mirar quines figures hi surten. Aquesta activitat està pensada perquè els nins aprenguin a observar i extreure les seves conclusions. Al mateix temps l'educador els guiarà en els elements bàsics de l'arquitectura del castell.

Pàg. 13. L'ús de l'aigua al castell de Bellver. L'ús i el tractament de l'aigua han evolucionat al llarg de la història. Els nins reflexionaran sobre diferents aspectes relacionats amb el cicle de l'aigua al castell de Bellver i a tots els castells en general.

Pàg. 14. Les habitacions interiors del castell de Bellver. En origen, a la planta baixa hi havia les estances destinades bàsicament a l'abastament de Bellver. Gràcies a diversos inventaris se sap de l'existència d'una estança dita la *casa dels blats*, on s'emmagatzemaven queviures; una altra amb un *molí de bístia*, per a la molta del blat; una peça coneguda com la *botayllaria*, on es guardaven les botes; així com una *farrereria*, amb tot el seu instrumental; també es documenta la presència d'una cambra anomenada del porter on, probablement, hi havia el cos de guàrdia. Altres habitacions servien d'allotjament per al personal de servei i la tropa. A la planta superior se situaven les cambres nobles, on s'ubicaven les habitacions i dependències de la família reial; les sales oficials per a la celebració de reunions, recepcions i cerimònies; així com la capella de Sant Marc. L'estat actual d'aquestes estances difereix molt del que en origen degueren tenir. En aquest punt de la visita es pretén que els alumnes entenguin el funcionament intern del castell, de la mateixa manera que podria ser una casa particular.

Pàg. 15. Un castell de belles vistes. *Situa en la imatge següent: el sol, les muntanyes, el mar i la ciutat de Palma.* El castell de Bellver està orientat amb la seva torre major cap al nord geogràfic. En aquesta darrera aturada de la visita es treballaran diferents aspectes relacionats amb la ubicació del castell, la seva orientació i el motiu del seu nom.

Després de la sortida

Pàg. 16. La reina Esclarmonda. Comprensió lectora a partir de preguntes concretes sobre la reina Esclarmonda.

Pàg. 17. Te'n dus el castell amb tu? *Acoloreix aquesta imatge.*

Pàg. 18. Cançó dels cavallers. Els nins aprenen la *Cançó dels cavallers*. La intenció és memoritzar la cançó i treballar el control progressiu del cos i l'adquisició de noves habilitats motrius.

Pàg. 19. El teu nou castell ideal. *Una vegada acabada la visita, dibuixa novament el teu castell, amb el que has après.* Els nins dibuixen novament el castell de Bellver a partir dels coneixements adquirits. Aquesta pràctica ens pot servir com un element d'avaluació.

Pàg. 20. Autoavaluació.

Rúbrica d'avaluació

PUNTUACIÓ	Expert (4)	Avançat (3)	Aprenent (2)	Novell (1)
ASPECTES				
Expressió oral i comprensió	Coneix i comprèn la història del castell de Bellver	Coneix la majoria d'aspectes de la història del castell de Bellver	Coneix alguns aspectes de la història del castell de Bellver però de vegades els confon	No coneix ni comprèn cap aspecte de la història del castell de Bellver
Aspectes artístics	Elabora d'una manera original i creativa i a través de l'observació de la realitat i sense necessitat de cap tipus de pauta els diferents exercicis artístics plantejats	S'esforça a elaborar de manera original i seguint unes instruccions els diferents exercicis artístics plantejats	Elabora de manera bàsica i amb poca creativitat i seguint unes pautes i amb ajut els diferents exercicis artístics plantejats	Elabora de manera mecànica i sense cap tipus de creativitat els diferents exercicis artístics plantejats, fins i tot seguint unes instruccions i amb ajut continu
Treball cooperatiu	Treballa en grup i mostra una especial sensibilitat cap a la resta de companys. A més fomenta el treball en equip, delega feines i sap escoltar	Treballa en grup i ajuda a la resta de companys. Sap escoltar la resta de companys	Treballa ocasionalment en grup i de vegades se l'escolta i dona suport a la resta del grup	Rarament se'ls escolta ni tampoc comparteix ni dona suport a la resta de companys. A més mostra molt poca interacció i fins i tot desinterès a mantenir la unitat del grup
Actitud	Participa de forma activa en tot el procés i mostra un gran interès durant totes les sessions	Participa de forma activa en el procés i mostra interès en algunes de les sessions	Participa de manera ocasional en el desenvolupament de les activitats i demostra poc interès	No participa en cap sessió i no demostra interès

Guia didàctica
Educació Primària

La proposta didàctica adreçada a l'alumnat de 5è i 6è de Primària suposa ja un vertader acostament a la història i arquitectura del castell de Bellver. Durant aquesta etapa educativa, els nins i nines comencen a assolir un nivell de coneixement historicoartístic bàsic per a poder comprendre les característiques fonamentals que fan de Bellver un edifici de referència per l'esdevenir històric i social de Mallorca. A més, els nins i nines dels darrers cursos de Primària ja tenen habilitats per a desenvolupar el pensament crític, amb la capacitat de raonar i pensar amb lògica, analitzar i jutjar de manera adequada i amb una base fonamentada per a aprofundir en la informació i comprendre el seu significat. D'aquesta manera els alumnes, podran interpretar amb esperit crític i major interès el que representa el castell de Bellver i la seva història.

Amb tot, per a aquesta guia didàctica s'han preparat diferents i innovadores estratègies metodològiques (jocs didàctics, comparar i contrastar, eixos cronològics...) que faciliten al docent unes sessions més dinàmiques i participatives.

Objectius

1. Conèixer el castell de Bellver i destacar el seu valor artístic, històric i cultural.
2. Entendre el castell com una creació humana i com un testimoni històric de l'esdevenir social i cultural illenc.
3. Comprendre la importància del Regne de Mallorca a la Corona d'Aragó i el gran desenvolupament econòmic viscut durant l'època medieval.
4. Reflexionar sobre la vida quotidiana a l'època medieval i traçar ponts entre el passat i el present.
5. Posar en valor la figura de Gaspar Melchor de Jovellanos i aprofundir en els seus ideals il·lustrats de llibertat, pluralitat i progrés.
6. Donar a conèixer els principals presoners polítics tancats al castell de Bellver que van perdre la vida pels seus ideals democràtics i en defensa de la llibertat.
7. Desenvolupar una actitud positiva en la conscienciació, la valoració i el respecte dels monuments històrics i la seva conservació.

Continguts

1. El castell de Bellver: història i arquitectura.
2. Jaume II i el Regne de Mallorca.
3. La vida quotidiana a l'època medieval.
4. Els picapedrers i l'arquitectura medieval.
5. Gaspar Melchor de Jovellanos: un presoner il·lustre a Bellver.
6. La Guerra Civil i Bellver: la lluita per la democràcia i la llibertat.
7. La defensa del patrimoni historicoartístic.

Rúbrica d'avaluació

PUNTUACIÓ	Expert (4)	Avançat (3)	Aprenent (2)	Novell (1)
ASPECTES				
Elaboració del quadern didàctic	Respon a totes les preguntes de manera correcta i detallada	Respon a la majoria de preguntes de manera correcta	Respon a menys de la meitat de preguntes de manera correcta o bé les respon de manera incorrecta	Gairebé no respon a cap pregunta o bé ho fa de manera incorrecta
Història i arquitectura del castell de Bellver	Coneix i compren a fons la història i l'arquitectura del castell de Bellver	Coneix la majoria d'aspectes de la història i l'arquitectura del castell de Bellver	Coneix pocs aspectes de la història i l'arquitectura del castell de Bellver	Gairebé no coneix ni compren cap aspecte de la història i l'arquitectura del castell de Bellver
Recerca i ús de la informació	Consulta totes les fonts suggerides i fins i tot algunes de pròpies. Selecciona la informació més destacada de manera eficaç i eficient i l'adapta perfectament a la resposta	Consulta la majoria de fonts suggerides. Selecciona bona part de la informació i l'adapta a la resposta d'una manera correcta	Només consulta algunes de les fonts suggerides. La informació que selecciona no sempre és destacada ni adient per a la resposta	Gairebé no realitza una recerca de la informació. La informació que selecciona és molt poc rellevant per a la resposta
Construcció del castell	Elabora un projecte molt original i creatiu on s'identifiquen amb facilitat les parts més importants del castell. La presentació és immillorable i tots els detalls molt cuidats	Presenta una proposta original on s'identifiquen la majoria dels elements que caracteritzen un castell. La presentació és detallada	El projecte és poc original i només s'identifiquen algunes de les parts del castell. La presentació és correcta	La proposta no té cap tipus d'originalitat ni de creativitat. Gairebé no s'identifica cap de les parts que caracteritzen els castells. La presentació és molt pobre i descuidada
Ortografia i gramàtica	No hi ha errades de gramàtica, ortografia o puntuació. Les respostes estan redactades en un llenguatge comprensible	Gairebé no hi ha errades de gramàtica, ortografia o puntuació. La majoria de respostes estan redactades en un llenguatge comprensible	Les errades de gramàtica, ortografia o puntuació són bastant freqüents. Algunes respostes estan redactades en un llenguatge poc comprensible	Les errades de gramàtica, ortografia o puntuació són molt freqüents. La majoria de les respostes estan redactades en un llenguatge poc comprensible
Actitud durant el desenvolupament de l'itinerari didàctic	Participa de forma activa en tot el procés i mostra un gran interès durant totes les sessions	Participa de forma activa en el procés i mostra interès en algunes de les sessions	Participa de manera ocasional en el desenvolupament de les activitats i no demostra gaire interès	Gairebé no participa en cap sessió i no demostra interès

NOTES

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

Guia didàctica
Educació Secundària

La proposta didàctica adreçada a Educació Secundària és segurament la més important. Durant aquesta etapa educativa, ja s'ha assolit un nivell de coneixement historicoartístic bàsic per a poder interpretar amb esperit crític i major interès el que representa el castell de Bellver i la seva història.

Objectius

1. Ensenyar a valorar el nostre passat, la nostra herència cultural, el nostre patrimoni historicoartístic, tot el que hem rebut de l'ahir i que es converteix en el nostre punt de partida.
2. Presentar un nou enfocament dels equipaments culturals més dinàmic i transversal, i que aquests esdevinguin centres productors de coneixement.
3. Conèixer el castell de Bellver i destacar el seu valor artístic, històric i cultural.
4. Entendre el castell com una creació humana i com un testimoni històric de l'esdevenir social i cultural illenc.
5. Valorar la figura de Gaspar Melchor de Jovellanos i aprofundir en els seus ideals il·lustrats de llibertat, pluralitat i progrés.
6. Reconèixer els trets més significatius de la Segona República i la Guerra Civil a partir de la defensa dels ideals democràtics dels principals presoners polítics vinculats amb Bellver.
7. Desenvolupar en l'alumnat els valors de respecte, tolerància, igualtat i llibertat.

Continguts

1. El castell de Bellver: història i arquitectura
2. Jaume II i el Regne de Mallorca
3. Els picapedrers i la construcció d'un castell
4. Gaspar Melchor de Jovellanos: un presoner il·lustre a Bellver
5. La Guerra Civil i Bellver
6. La defensa del patrimoni historicoartístic

Rúbrica d'avaluació

PUNTUACIÓ	Expert (4)	Avançat (3)	Aprenent (2)	Novell (1)
ASPECTES				
Elaboració del quadern didàctic	Respon totes les preguntes de manera correcta i detallada	Respon la majoria de preguntes de manera correcta	Respon menys de la meitat de preguntes de manera correcta o bé les respon de manera incorrecta	Gairebé no respon cap pregunta o bé ho fa de manera incorrecta
Història i arquitectura del castell de Bellver	Coneix i comprèn a fons la història i l'arquitectura del castell de Bellver	Coneix la majoria d'aspectes de la història i l'arquitectura del castell de Bellver	Coneix pocs aspectes de la història i l'arquitectura del castell de Bellver	Gairebé no coneix ni comprèn cap aspecte de la història i l'arquitectura del castell de Bellver
Reflexió final	Totes les reflexions i valoracions són valuoses i rigoroses, i incorpora dades objectives treballades en les diferents sessions	La majoria de reflexions i valoracions són valuoses i rigoroses	Les reflexions i valoracions que fa són poc valuoses i amb poc rigor, i són realitzades com un mer tràmit	Gairebé no fa cap tipus de reflexió ni valoració
Ortografia i gramàtica	No hi ha errades de gramàtica, ortografia o puntuació. Les respostes estan redactades en un llenguatge comprensible	Gairebé no hi ha errades de gramàtica, ortografia o puntuació. La majoria de respostes estan redactades en un llenguatge comprensible	Les errades de gramàtica, ortografia o puntuació són bastant freqüents. Algunes respostes estan redactades en un llenguatge poc comprensible	Les errades de gramàtica, ortografia o puntuació són molt freqüents. La majoria de les respostes estan redactades en un llenguatge poc comprensible
Actitud durant el desenvolupament de l'itinerari didàctic	Participa de forma activa en tot el procés i mostra un gran interès durant totes les sessions	Participa de forma activa en el procés i mostra interès en algunes de les sessions	Participa de manera ocasional en el desenvolupament de les activitats i no demostra gaire interès	Gairebé no participa en cap sessió i no demostra interès

NOTES

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

COL·LECCIÓ PALMA CIUTAT EDUCADORA

